

PROTOKOLL

3.2.2026

Styrgruppen för sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga, möte 3/2025

Tid: Må 1.12.2025 kl. 12–16.15

Plats: Södra Esplanaden 4, mötescentret, Sal 9

Deltagare:

Tiina Astola (ordf.)

Markku Jokinen, Finlands Dövas Förbund rf (vice ordf., fram till kl. 14.30)

Yrsa Nyman, justitieministeriet

Laila Viheraari-Johnston, statsrådets kansli (fram till kl. 15.30)

Juha Luomala, social- och hälsovårdsministeriet (kl. 14–16.15, distansförbindelse)

Tarja Kahiluoto, undervisnings- och kulturministeriet (fram till kl. 15)

Milla Pitkänen, Finlands Dövas Förbund rf

Laura Pajunen, Finlands Dövas Förbund rf

Magdalena Kintopf-Huuhka, Finlandssvenska teckenspråkiga rf

Risto Hoikkanen, Föreningen Finlands Dövblinda rf

Aarne Pirkola, Föreningen Finlands Dövblinda rf

Taina Sänkiniemi, Coda-yhdistys ry

Sekreterare: Johanna Hautakorpi, justitieministeriet

Sakkunniga:

Johanna Mesch, processens sekretariat

Juhana Salonen, processens sekretariat

Netta Keski-Levijoki, processens sekretariat

Maija Koivisto, Helsingfors universitet (kl. 12-14)

Inari Alanko, samernas sannings- och försoningskommission (kl. 12–14, distansförbindelse)

Tuula Mertanen, Kyrkostyrelsens teckenspråkiga arbete (kl. 12–14, distansförbindelse)

Sari Timonen, Kyrkostyrelsens teckenspråkiga arbete, (kl. 12–14, distansförbindelse)

1. Mötets öppnande

Ordförande öppnade mötet och deltagarna presenterade sig.

2. Preliminär arbetsplan och budget för processen

Sekretariatet presenterade sin preliminära arbetsplan och processens budget (BILAGA 1). Sekretariatets medlemmar berättade om den planerade tidtabellen för arbetet, genomförandet av hörandena och kommunikationen samt preliminära tankar om de arbetsgrupper som ska tillsättas som stöd för sekretariatets arbete och om beställningen av separata utredningar.

Styrgruppen bjöd in fyra experter för att diskutera planen. Tuula Mertanen och Sari Timonen bidrog till diskussionen med sakkunskap om den evangelisk-lutherska kyrkans arbete. Forskare Maija Koivisto kommenterade särskilt planerna för genomförandet av hörandena. Inari Alanko berättade om erfarenheterna av arbetet vid sannings- och försoningskommissionen för samer.

Tuula Mertanen (BILAGA 2) berättade om Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland och gemenskaperna av döva samt deras gemensamma historia. Å ena sidan har kyrkan varit ett viktigt samfund för de döva och kyrkans anställda har gett dem hjälp och stöd. Innan det fanns tolktjänster i nuvarande form hjälpte diakoner

och dövpräster de döva att uträtta ärenden. Å andra sidan har kyrkan varit delaktig i praxis som har kränkt de dövas rättigheter. Även i dag diskuteras till exempel döva anställdas ställning i kyrkan.

Inom det kyrkliga samfundet pågår ingen separat process, men man har reflekterat över kyrkans roll i den statliga process som nu inletts, till exempel med tanke på det psykiska stödet. I en del församlingar har man diskuterat processen, i andra har man inte velat ta upp frågor ur det förflutna.

Tuula Mertanen ansåg det vara fantastiskt att processens sekretariat är teckenspråkigt. Som styrkor betraktade hon också styrgruppens mångfald och dess fyrspråkighet, processens mål, planernas realism och inrättandet av en egen webbplats. Det är viktigt att fästa särskild uppmärksamhet vid hur gruppdiskussioner fungerar i en liten gemenskap och fundera på om det känns obekvämt för vissa om flera av medlemmarna i sekretariatet deltar i hörandena. Likaså lyfte Mertanen fram vikten av att fundera på tolkarnas roll och om de hörda ska få granska anteckningarna från deras egna höranden.

När det gäller psykosocialt stöd är det viktigt att stödet är tillgängligt genast. Kyrkan har funderat på möjligheten att på ett eller annat sätt delta i genomgången efter hörandena. Exempelvis döva diakoniarbetare och teckenspråkiga präster har den typen av kompetens. Kyrkan deltar även i övrigt gärna i processen och exempelvis i en eventuell arbetsgrupp.

Maija Koivisto fokuserade i sina kommentarer på genomförandet av hörandena (BILAGA 3).

I sitt eget arbete har Koivisto märkt att mobiltelefoner är en fungerande lösning för inspelning. Telefoner är små, vilket gör inspelningen mer diskret och hjälper deltagarna att glömma kamerorna. Det är viktigt att arrangemangen är datasäkra och att dubbelkolla säkerheten.

Vid hörandena kan en utmaning visa sig vara hur man tar upp olika saker. Det händer lätt att man tänker att den andra vet vad man menar och därför i praktiken lämnar vissa saker osagda. Hjälpfrågor kan vara till hjälp i en sådan situation. Man måste också lägga vikt vid att dialogen är begriplig.

Hörandena kan vara tunga också för sekretariatet, och stöd för välbefinnandet är en viktig fråga.

När det gäller arkiveringen är det viktigt att fundera på om texten eller det tecknade materialet ska arkiveras och hur man kan överföra informationen på teckenspråk.

Koivisto lyfte också fram de hundra höranden som nämns i materialet och frågade om avsikten är att avgränsa vem som får delta.

Inari Alanko berättade att det har varit fint att föra kollegiala diskussioner om processerna för samerna och för de döva och teckenspråkiga. Sannings- och försoningskommissionen för samer överlämnar sin slutrapport den 4 december 2025.

Erfarenheten har varit att förtroendet och kommunikationen är viktiga och att man måste fundera på dem redan från början. Sannings- och försoningskommissionen för samer har ordnat informationsmöten tillsammans med lokala aktörer och gjort kommissionens arbete känt på många sätt. Budskapet tycks spridas via kamrater och bekanta. En del har också kommit med efter att först ha kontaktat det psykosociala stödet, som har uppmuntrat dem att berätta sin egen historia.

Det är bra att redan i detta skede också inkludera perspektivet att skapa en grund för försoning. När det gäller sannings- och försoningsprocessen för samer har huvudbetoningen till slut legat på att utreda sanningen. Ansvar för att skapa försoning vilar i hög grad på initiatörerna. Kommissionen har lagt fram åtgärdsförslag, men med facit i hand ser man att perspektivet att skapa försoning kunde ha beaktats i högre grad.

En av de uppgifter som sannings- och försoningskommissionen för samer fick var att öka kunskapen bland majoritetsbefolkningen. De 25 separata utredningar som kommissionen beställt spelade en stor roll i detta arbete. De separata utredningarna utgör bakgrundsmaterial för slutrapporten, men de har också varit ett sätt att skapa fortsatt synlighet i olika medier. Rapporterna har också fungerat som verktyg för påverkan.

Sannings- och försoningskommissionen för samer har i sitt arbete tidvis stött på praktiska utmaningar som det har tagit tid att lösa. Det är till exempel viktigt att redan nu fundera på användningen av ett analysverktyg. Vid statsrådets kansli inrättades en administrativ stödgrupp, vilket har upplevts som god praxis. Sannolikt kan man undvika en del av utmaningarna när processen för döva och teckenspråkiga regleras i lag.

Alanko lyfte också fram sekretariatets välbefinnande och hoppas att psykosocialt stöd också står till sekretariatets förfogande. I processen för samer gav en traumaterapeut sekretariatet utbildning på förhand.

Styrgruppen tackade experterna för viktiga kommentarer och möjligheten till en gemensam diskussion.

I fråga om kommunikationen betonade styrgruppen i diskussionen att det är viktigt att fundera på hur hela Finland kan inkluderas i processen bland annat via medierna.

I fråga om olika expertgrupper funderade man på hur olika synvinklar kan inkluderas i grupperna och om någon av dem kunde vara en allmän grupp av typen "invånarpanel". Dessutom lyfte man fram om det också lönar sig att diskutera med tolkarnas företrädare ifall de kan ge ett tilläggsperspektiv.

Utifrån erfarenheterna från den första zoomträffen har det delvis varit oklart för deltagarna när det är fråga om ett informationsmöte och när det också är möjligt att diskutera. I anslutning till ordnandet av tolkning och språkvalen måste man förbereda sig på att också svenskspråkiga och personer som använder finlandssvenskt teckenspråk deltar i mötena. När det gäller zoomträffarna ska man överväga om det lönar sig att stänga kommentarsfältet under den övriga diskussionen.

När det gäller att nå och höra människor konstaterades det i diskussionen att experterna gav många bra synpunkter på detta. Dessutom lyfte man fram att de som deltar i hörandena behöver få förhandsinformation om saken. Antalet höranden har inte begränsats, de hundra höranden som varit aktuella är målet för närvarande. Även personer som kommunicerar med tal kan höras.

Under diskussionen ansågs sekretariatets arbetsplan vara tydlig och begriplig. När det gäller inhämtande av information som kompletterar hörandena funderade man på hur ärendet ska kunna uttryckas tydligt så att deltagarna i processen får rätt bild av sekretariatets möjlighet att samla information även från andra källor.

3. Styrgruppens arbetsplan för 2026

Styrgruppens arbetsplan för nästa år diskuterades utifrån sekretariatets preliminära arbetsplan. Fyra eller fem möten har planerats för 2026.

Sekretariatet ansåg det positivt att även utomstående experter hade bjudits in till mötet. På våren vore det bra att diskutera sekretariatets höranden och deras tillräcklighet. Kommentarer önskas också på webbplatsen. Mötets sekreterare lyfte fram inrättandet av arbetsgrupper som ett eventuellt diskussionsämne.

I styrgruppens diskussion lyftes som eventuella experter fram bland annat Hörselskadade Barns Föräldraförbund, människorättsexperter och internationella experter. Bland de teman som behandlas närmare fanns psykisk hälsa och psykosocialt stöd. Dessutom diskuterades behovet av utbildning i psykisk hälsa även för styrgruppen.

Man kom överens om att önskemål om följande mötes ämnen och experter fortfarande får skickas och att man återkommer till den långsiktiga arbetsplanen i mars.

4. Åtgärder som stärker förtroendet

Vid styrgruppens föregående möte (2/2025) diskuterades hur man kan stärka förtroendet för processen, och Finlands dövhistoriska sällskap lämnade styrgruppen på grund av bristen på förtroende.

Styrgruppen diskuterade bedömningen av det aktuella läget. På hösten hade läget i fråga om processen blivit en kris. Zoomträffarna för allmänheten och särskilt diskussionerna ansikte mot ansikte har ökat förtroendet. Det verkar som om processen börjar konkretiseras och att kunskapen om den ökar.

Vid organisationernas möten och evenemang har diskussionen inte varit lika intensiv som i sociala medier. Samtidigt kan man märka en viss otålighet då förberedelserna tar tid. För en del är det fortfarande lite oklart vad processen innebär och vem som kan delta. Läget har dock stabiliserats sedan hösten.

Under diskussionen lyfte man fram metoder för att stärka förtroendet, såsom:

- föreningarnas möten och andra evenemang som är öppna för alla
- evenemang där människor får diskutera processen och berätta om sina tankar om den
- inrättande av en "invånarpanel" eller annat diskussionsforum
- visuella presentationer av processen (tidslinje, grafik)
- tillgång till kontaktuppgifter
- förtydligande av justitieministeriets roll och sekretariatets roll
- aktivering och utvidgning av organisationernas egen arbetsgrupp

Styrgruppens ordförande konstaterade sammanfattningsvis att kommunikationen och interaktionen måste stärkas ytterligare. Åtgärder som stärker förtroendet har redan vidtagits och utifrån diskussionen framträder som fortsatta åtgärder såväl mötena som möjligheten att delta i processen på många olika sätt.

Styrgruppens ordförande påminde om att hon gärna också själv vill diskutera med de organisationer som deltar i processen.

5. Beredningssituationen för psykosocialt stöd

Justitieministeriet berättade om beredningen av det psykosociala stödet.

Justitieministeriet har beslutat att skaffa psykosociala stödtjänster från Dövas Servicestiftelse. Besvärstiden för beslutet pågår. Avtalet kan undertecknas efter besvärstidens utgång. Servicestiftelsen har ledigförklarat uppgifter i anslutning till genomförandet av psykosocialt stöd.

Avsikten är att inrätta en separat styrgrupp för psykosocialt stöd. Preliminärt är tanken att styrgruppen ska bestå av några företrädare för organisationer och ministerier. Dessutom kan styrgruppen bjuda in experter.

Man kom överens om att justitieministeriet skickar en begäran om utnämning till styrgruppen för psykosocialt stöd till social- och hälsovårdsministeriet och Finlands Dövas Förbund (två ledamöter). Organisationerna kan komma överens om sina företrädare sinsemellan.

6. Diskussion om aktuella frågor

Utredningar om sannings- och försoningsprocessen som justitieministeriet beställt och översättningen av dem till svenska diskuterades. Det konstaterades att diskussionen kan fortsätta mellan organisationerna och sekretariatet. Av tidsmässiga skäl gjordes ingen genomgång av aktuella frågor, utan man konstaterade att de aktuella frågorna har behandlats ganska utförligt i samband med tidigare ärenden.

7. Kommunikation om styrgruppens möten

Tillsammans konstaterades att styrgruppens medlemmar kan dela information om behållningen av mötena i sina respektive referensgrupper och även till exempel i sociala medier. Öppenhet ökar förtroendet för processen och att berätta med egna tecken är i allmänhet mer relaterbart än myndighetskommunikation. Styrgruppens medlemmar kan också förbereda sig för mötena tillsammans med sin egen bakgrundsgrupp.

8. Anmälningsärenden

Riksdagens behandling av propositionen med förslag till lag om genomförande av sannings- och försoningsprocessen för döva och teckenspråkiga (RP 82/2025 rd) är på slutrakan och avsikten är att lagen ska träda i kraft den 1 januari 2026.

Sannings- och försoningskommissionen för samer överlämnar sin rapport den 4 december 2025 och högtidligheterna kan följas som en webbsändning.

Vi ber er lämna era reseräkningar inom kort, då årsskiftet närmar sig.

9. Nästa möte

Nästa möte ordnas måndagen den 9 mars 2026 kl. 12–15.

Bilagor Sekretariatets preliminära arbetsplan och budget (BILAGA 1).

Tuula Mertanens och Sari Timonens kommentar (BILAGA 2)

Maija Koivistos kommentarer (BILAGA 3)

Sändlista Styrgruppens medlemmar och suppleanter

Sekretariatet